

وطن در شعر معاصر فارسی

نویسنده: محمد شبانی

محمد شبانی

www.ketab.ir

- سرشناسه : شیپانی، محمد، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور : وطن در شعر معاصر فارسی/ محمد شیپانی.
مشخصات نشر : تربت حیدریه: چشم انداز قطب، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۱۳۶ ص.
شابک : ۱۵۰۰۰ ریال : ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۴۳-۸۳-۵
وضعیت فهرست : فیفا
نویسی :
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۲۳ - ۱۳۱.
موضوع : شعر میهنی فارسی -- ایران
موضوع : Patriotic poetry, Persian -- Iran
موضوع : شعر میهنی فارسی -- ایران -- قرن ۱۴
موضوع : th century ۲۰ Patriotic poetry, Persian -- Iran --
موضوع : شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- مجموعه‌ها -- تاریخ و نقد
موضوع : Persian poetry -- History and Collections -- th century -- criticism
ه. بنده کنگره : PIR ۴۰۵۳ ۱۳۹۶ ۹ ش ۹۵م/
ردیف دیوبی : ۰۰۹۳۵۸/۱۶۸
شماره : ۴۷۷۵۵۰۱
کتابشناسی ملی :

وطن در شعر معاصر فارسی

نویسنده: محمد شیپانی

ناشر: انتشارات چشم انداز قطب

تیراژ: ۲۰۰۰

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۶

چاپ: ویونا

قطع: وزیری

تعداد صفحات: ۱۳۶

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

شابک:

۹۷۸	۶۰۰	۸۷۴۳	۸۳	۵
-----	-----	------	----	---

آدرس: تربت حیدریه، خیابان رازی، رازی ۳

تلفن: ۰۹۲۱۱۱۴۲۱۲۷ - ۰۹۱۵۳۳۲۸۵۱۶

« فهرست مطالب »

پیش نوشتار

مقدمه

فصل اول: وطن در ادوار گذشته شعر فارسی

- ۱-۱- تمجید وطن پرستی در شاهنامه فردوسی ۱۲
- ۱-۲- جلوه های وطن دوستی در شعر شاعران قرن پنجم و بعد آن ۱۳
- ۱-۲-۱- دیدگاه فرخی سیستانی درباره وطن دوستی ۱۳
- ۱-۲-۲- نگاه انوری درباره جایگاه میهن ۱۳
- ۱-۲-۳- شعر معری ارجح گذاشتن به عناصر اساطیری و پاسداشت وطن ۱۳
- ۱-۲-۴- یاد وطن از غرناص خسرو قبادیانی بلخی ۱۴
- ۱-۲-۵- وطن از منظر سعدی و بدیع زکریا ۱۷
- ۱-۲-۶- دیدگاه خاقانی شروانی درباره میهن ۱۸
- ۱-۳- خصایص قومی و وطنی در دوره مغول و تیمور ۱۹
- ۱-۳-۱- جایگاه میهن در شعر سیف ۱۹
- ۱-۳-۲- مفهوم وطن دوستی در شکل اسلامی ۲۰
- ۱-۳-۳- دیدگاه صوفیه درباره مفهوم وطن ۲۱
- ۱-۳-۴- سعدی و گرایش به وطن دوستی ۲۱
- ۱-۳-۵- وطن دوستی در شعر مولانا ۲۳
- ۱-۳-۶- منزلت وطن از نگاه حافظ ۲۴

فصل دوم: تجلی مفهوم وطن در عصر مشروطیت

- ۱-۲- تحولات و ویژگی های شعر عصر مشروطیت ۲۶
- ۱-۲-۱- در حوزه موضوع و مضمون ۲۷
- ۱-۲-۲- در حوزه اندیشه ۲۷

- ۲۷ ۲-۲- تفاوت ماهيت شعر اين دوره با روزگاران گذشته
- ۲۷ ۲-۲-۱- شکوه و شکايت از زمين و زمان و چرخ برين
- ۲۸ ۲-۲-۲- شکوه از آفرينش و ابداع خلقت
- ۱۸ ۲-۲-۳- ستيزه گري با جهل و فقر در اين ميان
- ۲۹ ۲-۲-۴- وطن دوستي (ناسيوناليسم)
- ۲۹ ۲-۲-۵- آزادمنشي و آزادي خواهي (ليبراليسم)
- ۳۰ ۲-۲-۶- تجدد طلبی، اصلاح گرايي و نوسازي (مدرنيسم)
- ۳۱ ۲-۲-۶-۱- دوره ي اول
- ۳۱ ۲-۲-۶-۲- دوره ي دوم
- ۳۱ ۲-۲-۶-۳- دوره ي سوم
- ۳۱ ۲-۳- تبين شخصيت ر و فعاليت هاي اجتماعي او
- ۳۳ ۲-۴- مضامين ديگري از قبيل انکراختار و حکومت جبر
- ۳۶ ۲-۶- قالب هاي رايج شعري در عصر مشروطيت
- ۳۹ ۲-۷- وطن در شعر مشروطه
- ۳۹ ۲-۷-۱- مفاهيم وطن پس از اسلام
- ۳۹ ۲-۷-۲- عالم اسلام
- ۴۰ ۲-۷-۳- عالم برين
- ۴۱ ۲-۷-۴- زادگاه
- ۴۱ ۲-۷-۵- جهان وطني
- ۳۹ ۲-۸- تحول مفهوم وطن
- ۴۳ ۲-۸-۱- دگرگون شدن نقش مردم
- ۴۵ ۲-۸-۲- خاک و خون
- ۴۶ ۲-۸-۳- هويت ايراني
- ۴۸ ۲-۹- معنا و مفهوم وطن پرستي
- ۵۰ ۲-۹-۱- ناسيوناليسم از زبان پيشگامان تجدد خواه
- ۵۰ ۲-۹-۲- ناسيوناليسم از زبان شاعران آزادي خواه

- ۵۳ ۱۰-۲- مدیخ وطن
- ۵۵ ۱۱-۲- غم خوار وطن
- ۵۷ ۱۲-۲- غریب از وطن آواره
- ۵۹ ۱۳-۲- شهید عشق وطن
- ۶۰ ۱۴-۲- فرزند گریز پا و مام وطن
- ۶۳ ۱۵-۲- شاعری در بند وطن
- ۶۴ ۱۶-۲- شاعری زود رنج
- ۶۶ ۱۷-۲- ربه سری وطن
- فصل سوم: شاعران وطن گرا در عصر مشروطیت**
- ۶۸ ۱-۳- مفهوم وطن در ادب معاصر
- ۶۸ ۱-۱-۳- وطن آرایی
- ۶۹ ۱-۳-۱- افتخار به تاریخ گذشته ایران
- ۶۹ ۱-۳-۲- افتخار به زبان فارسی
- ۶۹ ۱-۳-۱-۳- پیوند به دین و ملت و زبان پهلوی
- ۷۲ ۱-۳-۱-۴- مخالفت، قوام مهاجم
- ۷۳ ۲-۳- بازتاب وطن در شعر ادیب الممالک فراهانی
- ۷۳ ۱-۲-۳- گرایش ملی گرایانه ادیب پیرامون وطن
- ۷۳ ۱-۲-۱-۳- وطن خواهی و عشق ورزی به ایران
- ۷۵ ۱-۲-۱-۳- وطن دوستی تکلیفی دینی
- ۷۷ ۱-۲-۱-۳- مبارزه در راه حفظ دین و وطن
- ۷۷ ۱-۲-۱-۴- انتقاد از ایرانیان در حمایت از وطن
- ۷۸ ۱-۲-۱-۵- مسئولین مملکت و ویرانی وطن
- ۷۵ ۱-۲-۱-۶- اشعاری خطاب به حاکمان
- ۸۰ ۳-۲- وطن در شعر عارف قزوینی
- ۸۰ ۱-۳-۳- اوضاع کلی ایران
- ۸۳ ۲-۳-۳- عوامل ویرانی و آبادانی وطن

- ۸۳ ۳-۳-۲-۱- مسئولان
- ۸۴ ۳-۳-۲-۲- فقدان اسطوره‌ها و قهرمانان
- ۸۴ ۳-۳-۲-۳- خود ما ایرانیان
- ۸۶ ۳-۳-۲-۴- دانش در برابر جهل
- ۸۶ ۳-۳-۲-۵- جمهوری و قدرت مردم
- ۸۷ ۳-۳-۲-۶- بیگانگان و خائنان لزوم مبارزه
- ۹۰ ۳-۳-۲-۷- عشق به وطن
- ۹۲ ۳-۳-۲-۸- امید و یأس‌ها
- ۹۳ ۱-۳-۹- ترکیب اشعار وطنی و عاشقانه
- ۹۴ ۳-۴- وطن خواهی در شعر ارج
- ۱۰۱ ۳-۵- دهخدا و سروده‌های وطنی
- ۱۰۱ ۳-۵-۱- دهخدا زندگی و آثار
- ۱۰۲ ۳-۵-۲- شعر و شاعری دهخدا
- ۱۰۲ ۳-۵-۳- اشعار وطنی دهخدا
- ۱۰۵ ۳-۶- مفهوم وطن در شعر میرزاده عشقی
- ۱۰۶ ۳-۶-۱- تحلیل وطن در شعر میرزاده عشقی
- ۱۰۹ ۳-۶-۲- انتقاد از اوضاع نابسامان کشور
- ۱۱۰ ۳-۶-۳- انتقاد از بیگانگان و عوامل وابسته به آن
- ۱۱۲ ۳-۷- وطن خواهی نسیم شمال
- ۱۱۳ ۳-۸- وطن دوستی در سروده‌های اخوان ثالث
- ۱۱۳ ۳-۸-۱- رابطه وطن و هویت ملی
- ۱۱۵ ۳-۸-۲- سیر تاریخی ملی گرایی در شعر شاعران
- ۱۱۶ ۳-۸-۳- اخوان و ملی گرایی
- ۱۲۰ ۳-۸-۴- مهاجرت در شعر اخوان

۱۲۰ ۳-۸-۵- ویژگی های شعر اخوان ثالث

۱۲۰ ۳-۸-۵-۱- ستایش بزرگان وطنی

۱۲۱ ۳-۸-۵-۲- روحیه انقلابی و ظلم ستیزی

۱۲۱ ۳-۸-۵-۳- عشق و علاقه به وطن

۱۲۲ ۳-۸-۵-۴- ذکر مجد و شرف گذشته

۱۲۳ منابع و مآخذ

www.ketab.ir

پيش نوشتار

حقيقت آن است كه واژه «وطن» به مفهوم امروزي آن تا قبل از مشروطيت در ادبيات ما تاثير چندان و كاربرد شاياني نداشته است. اين منظر كه به شعر ملي و ميهني مي نگريم نوعي خود آگاهي به هويت جمعي و وحدت نظر در ارمانها، عموماً، وفاداري و ايتار نسبت به هم وطنان براي پاسداري از مصالح و منافع عمومي كه هم يك غريزه طبيعي است و هم منطق اجتماعي آن را تأييد مي كند، مي رسيم. به رغم آن كه مفهوم وطن در ادبيات پيش از مشروطيت سابقه اي به معني امروزي كلمه ندارد. وطن در معني و مفهوم جزئي قديم در حد شهر، زادگاه و ولايت مطرح بود كه با انقلاب مشروطيت متحول شد و مفهومي وسيع به خود گرفت كه در بر گرفته يك واحد جغرافيايي گسترده متشكل از اقوام مختلف بر اساس اشتراكات و اتحاد ملي و تاريخي به منظور ايجاد يك حكومت سياسي، ملي و گاهي اسلامي بود، بر اين اساس شعر ميهني پديد آمد كه به جهت دفاع از عواطف و احساسات مردم در مقابل استعمار و براي ساختار سرزمين آباد، قرار گرفت و اساس دهنده حركت مردم براي حفظ سرزمين و ميهن بوده، اين شعر در روند حركت خويش از درون مايه هاي برخوردار شد كه همه براي دفاع از وطن پديد آمده اند. لذا مي توان گفت مهمترين درون مايه شعر ميهني كه آن را نسبت به هر درون مايه ممتاز مي كند آزادي است كه در مفهومي چون تساوي حقوق انسانها و دخالت در سرنوشت وطن، دوري از خرافات، اجراي قانون، آزادي بيان، نظم اجتماعي و برابري همه آحاد بشر كه اگر چه پايه هاي اوليه آن را روشنفكران متأثر از غرب بنا نهادند، شعرا آن را در جهت مقاصد ميهني به اوج خويش رساندند.

ما حاصل کتاب این جانب که در سه فصل تدوين گردیده است به شرح ذیل می‌باشد .

فصل اول : به جایگاه وطن در شعر فارسی و ادوار گذشته قبل از مشروطیت پرداخته شده است و

شاعران بزرگ که در این عرصه شعر سروده‌اند به عنوان شاهدی بر این مدعا آورده شده است .

فصل دوم : که پرداخت اصلی کار این جانب می‌باشد وطن گرایی در عصر مشروطیت به تفصیل

آورده شده است و علل و عوامل تغییر نگرش شاعران نسبت به مفهوم وطن و وطن پرستی که سوگ مویه

بلندی است که شاعران عصر مشروطیت بر تمام چیزهایی که از دست رفته است ابراز می‌نمایند . این

مفهوم در میان درون مایه‌های شعر معاصر همیشه نقش اصلی را ایفا کرده است .

فصل سوم : اختصاص به شاعران وطن گرا دارد که همیشه دغدغه وطن داشته و در شعرشان تجلی

یافته است . عشق به ایران به مثابه‌ی وطن جغرافیایی و فرهنگی در سرشت این شاعران بزرگ بود که به

تفکیک به آن پرداخته شده است .

امید است این اثر تسلیی اتمام کمی و کاستیهایش مقبول نظر استادان فاضل و دانشمندی که همواره

در محضرشان تلمذ نموده‌ام و اشعار با کلام و کتابشان راهنما و راهگشایم بودند قرار گیرد .

محمد شبانی

بهار ۱۳۹۳

مقدمه

یکی از عمده‌ترین مسائل عاطفی که حوزه گسترده‌ای از تأملات انسان را در دوران ما به خود مشغول داشته مسأله وطن است، دسته‌ای با شیدایی تمام از مفهوم وطن سخن می‌گویند و جمعی نیز برآنند که وطن حقیقتی ندارد. زمین است و آدمیان، همه جا وطن انسان است و جهان را وطن انسان می‌شمارند. آن چه مسلم است این است که مفهوم وطن پرستی در ادوار مختلف تاریخ بشر و در فرهنگ‌های متفاوت انسانی وضع و حالی یکسان ندارد در بعضی از جوامع شکل و مفهوم خاصی داشته و در جوامع دیگر شکل و مفهوم دیگر، حتی در یک جامعه در ادوار مختلف ممکن است مفهوم وطن به تناسب، هیأت اجتماعی و ساختمان حکومتی و بنیادهای اقتصادی و سیاسی، تغییر کند. آن چه مد نظر است بررسی برداشت‌های مختلف و تصورات متفاوت از وطن در ذهن و اندیشه شاعران و اقوام ایرانی می‌باشد که در طول تاریخ پیش و کم تغییراتی در آن راه یافته است (شفیعی کدکنی، ۱۳۵۲: ۲۵). مسائلی که در گذشته این امر را موجب مبهم شدن ذهنی از نظام فرهنگی و سیاسی و اجتماعی غالبی بود که در آن استبداد به آزادی رجحان داشت و لاجرم تقابلی ده قطبی، چون تقابل سلطان و رعیت، معلم و شاگرد و نویسنده و خواننده را تشکیل می‌داد و باعث عدم ظهور فردیت می‌گشت.

جامعه گذشته فردیت ستیزی و آزادی ستیزی را همراه داشت، نویسنده در طبقه فرادست به عنوان تولیدکننده‌ی محض و خواننده در طبقه فرودست به عنوان مصرف‌کننده محض بود لذا به خواننده امکان معنا بخشی به متن و زبان هم داده نمی‌شد. عدم بروز تحول فرهنگی و در جامعه گذشته ایران این مسائل را موجب می‌شد تحولی که نحوه نگرش انسان را به خدا، جهان و خودش تغییر دهد و چارچوب‌های خشک و عقیم را بر هم زند، این سنخ تحول تنها در قالب انقلاب مشروطه و آنها یک بار در جامعه ایران به وقوع پیوست که در پیدایش ادبیات جدید با معیارهای نو نقش بسزایی داشت. سلیمان، ۱۳۸۸: ۳۷).

تحول مفهوم وطن در اندیشه شاعران ایرانی در بحث ما مورد نظر است. البته یادآوری می‌کنیم که جستجو از مسأله‌ی وطن و ملیت به شکل جدید و اروپایی آن که امروز در سراسر جهان که مورد توجه ملت‌ها می‌باشد سابقه‌ی چندان کهنسال ندارد در اروپا پیش و کم از قرن هجدهم و با مقداری گذشت هفدهم آغاز می‌شود.

مفهوم قومیت و وطن در شکل مشخص و فلسفی آن که در علوم اجتماعی و سیاسی مطرح است درباره عناصر زنده آن بحثها و اختلاف نظرهای فراوانی دیده می‌شود. امری که اروپا با آن در قرون اخیر رو به رو شده است و به مناسبت دگرگونی‌هایی که در نظام اقتصادی ملل اروپا - از زمینداری به بورژوازی و در بعضی ملل سوسیالیسم روی داده حرکت این فکر دگرگونی‌هایی داشته است بحث از این که قومیت چیست و عناصر اصلی و بنیادی آن کدام است از حوزه‌ی بحث ما خارج است و باید در کتابهای اجتماعی و سیاسی جستجو شود و این جا یادآور می‌شویم که در تعریف مفهوم وطن، از وحدت و اشتراک سرزمین، زبان، دین، نژاد، تاریخ و علائق و دلبستگی‌های دیگری که انسانها را ممکن است در یک جبهه قرار دهد سخن گفته‌اند، اما هیچ کدام از این عوامل به تنهایی سازنده‌ی مفهوم قومیت و در نتیجه حوزی مادی آن که وطن است نیست، ادبیات فارسی به گونه آینه‌ای است که بازتاب همه عواطف مردم ایران را در طول تاریخ در خود نشان داده است، تحولی که در شعر و ادب عصر مشروطه می‌باشد در همه دوره‌ها، تاریخ ادبیات فارسی بی سابقه بوده است در این عصر مردم پاره‌ای از آزادیها دست یافته و آنها توانسته بودند شیوه‌ی حکومتی دلخواه خود را انتخاب کنند و این اصل هم برای اکثریت مردم و هم تا حدودی برای حاکمیت سیاسی جامعه پذیرفته خسته شده بود که مردم لازم است بر سرنوشت خویش مسلط باشند و از این به بعد - بر به نوعی با جامعه و مردم ارتباط پیدا می‌کند و ادبیات هم مثل دیگر مظاهر اندیشه و فرهنگ به مردم روی آورد و انعکاس ارزشهای اجتماعی را وجهه همت خود قرار داد. بنابراین از شعر این دوره نه به عنوان آیدای تجملی و منحصر به گروه‌های محدودی حاکم یا برگزیدگان فکری بلکه همچون امری عمومی و متعلق به گروه‌های وسیع جامعه سخن گفت که به جای ارتباط مستقیم با دربار و گروه‌های بالای اجتماع از منظر عادات متعدد و رنگارنگ و با محتوای سیاسی و انقلابی مورد علاقه همگان، مخاطبان خود را در تمامه رکن شهرها و حتی روستاهای کشور سراغ می‌گرفت. نگرش شاعران به جهان بیرون دگرگون شد و از کلی‌نگری و ذهنیت به جزئی بینی و عینیت گرایید.

در نگاه اغلب شاعران پیشین جهان پدیده‌ای ایستا و فاقد پویایی بود. به این معنی که زمین مرکز عالم تصور می‌شد بنا بر هیأت سنتی بطلیموس همه کائنات بر گرد آن حرکت می‌کرد. بنابراین در ذهنیت شاعر همه چیز کامل و فاقد حرکت جوهری و از مسیر تحول و نو شوندگی به دور بود در چنین ادبیاتی شاعر به خود اجازه نمی‌داد از قوانین گذشته و چارچوب‌های سنتی عدول کند و خودش به طور مستقل و

از دیدگاه تجارب شخصی به جهان بیرون بنگرد و در حوزه‌ی سنتی ادبی مضامین اخلاقی و اجتماعی اغلب کلی و فاقد مصداق و اوصاف طبیعت مشخص و همانند یکدیگر است در حوزه‌ی شعر غنایی هم معشوق بیشتر به صورت کلی و فاقد هویت خودی ترسیم می‌شود و در عصر مشروطه زیر تأثیر تحولات و اندیشه‌های نوین جهانی دیواره‌ی سنتهای تقلیدی ترک برداشت و شاعر از پوسته‌ی دیرینه خود درآمد و با نگاه مستقل خویش به اطراف نگرست بنابراین در شعر عصر مشروطه باورهای جزئی از قبیل آن چه فی‌المثل در ادبیات گذشته دیده می‌شد جایی نداشت و به جای آن در یک برخورد پویا مجموع حیات به منزله‌ی واقعی ملموس و هدفمند در چشم انداز شاعر قرار گرفت و در همه ارکان شعر از قبیل زبان، تخیل و قالب شعر، گرگونی ایجاد شد و این تغییر منحصر به قالب و تخیل نماند بلکه از نظر محتوا و درون مایه هم با به پای زمان پیش است.

آن روزها دیگر، تنها در کار مدیحه سرایی و توصیف قراردادی پدیده‌های طبیعی به سرآمده بود بلکه مضامین کلی ذهنی و ادبیات تزاعی و عارفانه سرایی و غزل‌گویی که تماماً به ساخت فرهنگ و جامعه گذشته هماهنگی نداشت، حذف یابد، عدم کفایت خود را در ایفای نقش سیاسی و اجتماعی تازه‌ای که به شعر محول شده بود، نشان داد و موازات حضور روز افزون مردم در صحنه سیاست و اجتماع در عرصه ادب نیز مضامین و اندیشه‌های تازه، روح می‌نمود که از دستاوردهای انقلاب مشروطه الهام می‌گرفت و شاخص‌ترین درون مایه‌های عصر مشروطه عبارت بودند از مفاهیم همچون آزادی، قانون، وطن، تعلیم و تربیت نوین توجه به علوم و فنون جدید که در شعر شاعران این دوره منعکس گردید توجه به مردم از ویژگی‌های شعر در عصر مشروطه بود که از جهت مضمون و از جهت زبان و قالب و تخیل پیام شاعر را به عامه‌ی مردم برساند.

این ویژگی‌ها در شعر شعرای عصر مشروطه محسوس است. همین امر و علاقه و اشتیاق شاعران برای نشان دادن خواسته‌ها و نیازهای توده‌ی مردم سبب شد که شاخه‌ای از ادبیات به ویژه در شعر فارسی عصر مشروطه، نیازها و محدودیت‌های توده مردم را موضوع اصلی قرار دهد و به دفاع از حقوق محرومان و رنجبران برخیزد و پرداختن به موضوع وطن به معنای سرزمینی که مردمانی دارای مشترکات قومی و زبانی و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنند در شعر شاعران این دوره انعکاس می‌یابد و شاعران بزرگی که پس از این در فصل‌های بعد به آن می‌پردازیم. در شعر خود به آن دامن می‌زنند و مایه‌های وطنی فراوانی را ایجاد می‌نمایند. درد وطن پرستی در آنان بیدار می‌شود و عشق و اعتقاد این شاعران به وطن از آگاهی و

برخاسته از باوری نجیب و ژرف بود در این چارچوب این گونه اشعار از همان زمان نام خاصی به خود گرفت که به عنوان اشعار وطنیه معروف شدند .

با توجه به موضوع تحقیق که همانا تجلی مفهوم وطن می باشد ، کوشیدم که ابتدا تلقی و برداشت قدما را از وطن بیان نمایم و آن گاه با تغییر نگرش در شعر عصر مشروطه مضمون و مفهوم وطن را در شعر شاعران این دوره و بعد از آن بررسی نمایم و رساله بنده نگاه به وطن در شکل سنتی از منظر شاعران و پرداخت اصلی این رساله وطن دوستی در شعر دوره ی مشروطه می باشد که به قدر وسع و توان خویش و بهره گیری آثار و منابع صاحب نظران سعی نمودم این رسالت را به سرانجام برسانم . پس از این نگاهی اجمالی به شاعران پس از مشروطه نموده که مضامین وطنی در شعرشان می باشد در این رساله آوردم .

به راه بادیه رفتن به از نشستن باطل

که گر مراد نیابم به قدر وسع بکوشم